

KONSTANTIN
KONIK

VABA MAA

KONSTANTIN
KONIK

VABA MAA



Tartu 2004

Koostanud Küllö Arjakas ja Hando Runnel
Toimetanud Katre Ligi
Kujundanud Lembit Käuüts

Pildimaterjal on pärit Eesti Kirjandusmuuseumist,
Ajalooarhiivist ja
Aarne-Lembit Käuübi erakogust

Raamatu väljaandmist on toetanud
Eesti Kultuurkapital,
Justiitsministeerium ja
Eesti Mötteleo Sihtkapital

Ilmamaa 2004
Vanemuise 19, 51014 Tartu
www.ilmamaa.ee

ISBN 9985-77-133-8

Trükitud OÜ Greif trükikojas
Kastani 38, 50410 Tartu

SISUKORD

<i>Küllo Arjakas</i> . Konstantin Konik	9
---	---

I. PÖÖRDEPÄEVAD

Maanõukogu otsus kõrgemast võimust (1918)	29
Manifest kõigile Eestimaa rahvastele (1918).	30
Pöördepäevad (1925)	33
<i>Juhan Kukk</i> . Iseseisvuse manifesti saamislugu (1928)	39
<i>Ants Piip</i> . Vabariigi kümnes aastapäev (1928)	46
<i>Juhan Kukk</i> . Mälestusi Konstantin Konikust Päästekomitee tegevuse ajal (1936)	51
Jüri Vilms (1927)	54
<i>Maks Päss</i> . Jüri Vilms ja Konstantin Konik (1936)	57
<i>August Hanko</i> . Konstantin Koniku julgus (1936)	60
<i>Ilmar Raamot</i> . Konstantin Konikuga vanglas (1936)	64
Sakslaste tegevus Tartu Ülikoolis (1922).	70
<i>Konstantin Päts</i> . Mälestusleheke (1928).	75
Aasta eest (1919)	78
“Vaba Maa” loomisel (1928)	80
Autasu (1920)	82
Tartumaa ja Tööerakond (1921)	85
Muudatused meie erakondade vaadetes (1924)	88
Tugeva valitsuse nõue (1927)	90
Kaks vastasrinda (1930).	92
Sumbunud õhkkond (1931).	95
Read koomale! (1932).	98

Õhupuhastust! (1932).....	101
Professor Konik teeb katsed (1932).....	103
“Palkasid tuleb kärpida!” (1932).....	105
K. Einbund uuesti valitsust moodustamas (1932).....	107
Tulevikku õonestamas (1932).....	110
<i>Jaan Tõnisson</i> . Konstantin Konik. Mees täis ürgset jõuküllust ja kangust (1936).....	113
Professor Konik maetakse neljapäeval (1936).....	117
<i>Ronald Seth</i> . Ärasaatmine Tartust (1939).....	118
<i>Eduard Laaman</i> . Konstantin Koniku mälestuseks (1936).....	121
<i>Eduard Laaman</i> . Konstantin Konik inimesena (1936).....	123
<i>Ulrich Karell</i> . Professor Konik kirurgina (1937).....	126
<i>Aadu Lüüs</i> . Mõningaid jooni Konstantin Koniku arstlik-seltskondlikust tegevusest (1937).....	129

II. TERVISHOID JA ARSTIABI

Mõni sõna meie rahva tervisolust (1908).....	139
Kust tuleb meie rahva visa signemise peapõhjust otsida? (1909).....	146
Kitsendavad määrused arstiabi andmise korral vaestele jäägu ära! (1912).....	150
Põhja-Balti arstideseltsi avamise koosolek Tallinna raekojas (1912).....	153
Tervishoiuolude korraldusest (1919).....	157
Ei saa enam vaikida (1921).....	166
Veel kord sõjaväe tervishoiuvalitsuse asjus (1921).....	172
Kas tervishoiuministerium või mitte? (1921).....	174
Mõeldagu järele! (1921).....	176
Veel kord sotsiaalministeriumist (1921).....	178
Veel tervishoiust ja valitsusest (1922).....	180
Vabariigi tervishoiukorraldusest (1922).....	185
Avalik kiri tuberkuloosi vastu võitlemise asjus (1923).....	189
Tuberkuloosi vastu võitlemine Eestis (1924).....	191
Tiisikusehaigete sanatooriumid (1925).....	193

Tuberkuloosi vastu võitlemise liit (1925)	195
Valgelille päevad lähenevad (1928)	197
Haigekassa tiisikuse-sanatoorium? (1930)	200
Meie sanitaarpersonal (1928)	206
Arstiteaduskond ülikooli põhiseaduse arvustusel (1925)	210
Missuguseks kujuneb ülikooli kehakasvatuse osakond (1928)	218
Kokkuhoid ülikoolis (1930)	220
Haiged riigile tuluallikaks? (1931)	225
Lord Joseph Lister (1927)	231
Praeguse aja kirurgia ülesanded (1935)	239

III. HARIDUSPOLIITIKA SIHID

Vanameelsus ja vabameelsus (1905)	259
Rahvaülikool Taanimaal (1909)	262
Arstiteaduslik kirjandus (1910)	270
Eesti spordiselts "Kalev" Tallinnas (1911)	273
Kas tõesti palju? (1922)	275
Meie ajaloo vundamendi korraldamine (1925)	277
Ülikooli koondamine (1927)	281
<i>In memoriam</i> (1927)	284
Meie teaduslik haridus (1928)	286
Seniste ohvrite nimel (1929)	290
Väsimus tuleb maha raputada (1929)	293
Kriisi juured (1929)	296
Kultuuri probleemid (1929)	299
Rahvusliku sallivuse vajadus (1929)	303
Arstiteaduskond (1929)	305
Polütehnikumi asutamine (1933)	320
Meie koolide püramiid (1933)	323
Eesti saab kõrgema tehnilise õppeasutuse (1933)	327
Üliõpilaste arvu piiramisest (1934)	330
Keskoolireform ja esimene võõrkeel (1934)	333
Hariduspoliitika õiged sihid (1935)	336
Tehnikaülikool (1936)	340
Ülikooli majandusdirektor (1936)	341

IV. VABAMEELSE SELTSKONNA ÜLESANDED

Vabameelse seltskonna ülesanded (1928).....	345
Uute võimaluste otsimisel (1928).....	349
Idee on poliitika alus (1929).....	352
Ilmasõja pärandus (1929).....	356
Kas ühekülgisel teel? (1929).....	361
Kas vorm või sisu? (1929).....	364
Sotsiaalsete vaadete keerdsõlm (1929).....	367
Ühendatud Euroopa (1929).....	370
Suhted Venega ja tema kommunismiga (1930).....	374
Parempoolsus sotsialiste toetamas (1930).....	377
Demokraatia kriis? (1931).....	381
Poliitika kunst ja klassivõitluse kired (1931).....	385
Euroopa eelistab evolutsiooni (1931).....	389
Päasetee kriisist (1932).....	393
Vabariigi aastapäevaks (1932).....	396
Vabameelsus kaitseisukorras (1932).....	400
On vabameelsus iganenud? (1932).....	403
Saksamaa tagasilangus (1933).....	407
Majanduse suund (1933).....	412
Parlamentaarset demokraatia tähtsus psühholoogiliselt seisukohalt (1934).....	416
Võitlus demokraatia poolt ja vastu (1935).....	421
Euroopa tervenemine demokraatia-vastasest reaktsioonist ja väikeriikide tulevik (1935).....	424
Maailmasõjale järgnevalt päevilt (1936).....	429
Ajaloolised ja ajaloota ajajärgud (1936).....	436
<i>Ilmumisandmed</i>	439
<i>Nimeloend</i>	444

KONSTANTIN KONIK

Küllo Arjakas

Riigitegelasest ja arstiteaduse korüfeest Konstantin Konikust võiks vast kirjutada pikema ajaloolis-ilukirjandusliku teose. Arvestades teda kui Eesti Vabariigi 1918. aastal välja kuulutanud Eestimaa Päästmise Komitee üht – ehkki küll Konstantin Pätsi ja Jüri Vilmsi kõrval kolmandat ja vähemtuntud liiget – võiks kõne alla tulla näiteks põnevusjutt. Arvestades viljakat ja pikaajalist tegevust avalikus elus alates 1905. aastast kuni surmani 1936. a., võiks kõne alla tulla ulatuslik saagavorm. Umbes nii, nagu Jaan Kross on kirjutanud teisest päästekomiteelasest Jüri Vilmsist. Kuid olles ajaloolane, kirjutatan ma praegu ainult eessõna Koniku enda ja tema kohta kirjutatud mõtiskluste, mälestuste, uurimuste ja sõnumite kogumikule, ja see on minu õnn.

Konstantin Koniku kohta ei ole varem niisugust raamatut tehtud. Pole ka andmeid vastavast kavast. (Kõrvutuseks meenutagem, et koguteos Jüri Vilmsist pidi toonase kava kohaselt ilmuma 1943. aastal, omariikluse 25. aastapäevaks.) Võib-olla kõige põhjalikumaks tolle-aegseks ülevaateks jäi Aadu Lütüsi artikkel “Mõningaid jooni prof. K. Koniku arstlik-seltskondlikust tegevusest”. Konikul järglasi ei olnud, ja seega sattus tema käsikirjaline pärand, kirjavahetus, fotokogu jm. dokumentatsioon järgnevatel ajalootormide kätte. Nii ei olegi Eesti Riigiarhiivis praegu Konstantin Koniku isikufondi. Säilinud on vaid paar toimikut teenistuslehtedega aastatest 1919 ja 1923 ning Riigikantselei teenistuskiri aastast 1933. Tartu Ajalooarhiivis on Koniku isikutoimik Tartu Ülikooli fondis. See sisaldab andmeid vaid kaheksal lehel (sünnitunnistus, gümnaasiumi lõputunnistus 1893. aastast, mõned fotod jms. Eesti Filmiarhiivis on Koniku kohta leida vaid loetud fotod.

Arusaadavatel põhjustel mindi pikki aastakümneid Konikust täiesti mööda. Doktor Juhan Ennulo (1898–1982) oma Nõukogude aja kohta üsna avameelses mälestusteraamatus “Kirurg meenutab” (1976) vihjab Konikule vaid kui teise kateedri juhatajale, ilma tema nime mainimata. Esimese ENE II köide (1970) tituleerib Konikut koos Pätsi ja Vilmsiga “Eesti kodanluse liidriteks”. Selle VI köide (1974) märgib Päästekomiteed kui “kolmeliikmelist kontrrevolutsioonilist organisatsiooni”. Kaheksas köide (1976) nimetab Konikut neutraalselt kui Tallinna päevalehe “Vaba Maa” (1918–1938) üht asutajat. Mõistagi säilis Konik püsivalt nende mälus, kes tundsid põhjalikumat huvi ajaloo vastu, ja kes lugesid käest kätte liikuvat 1920.–1930. aastate ajaloo-alast kirjandust. Tartu Ülikooli 350. juubeli kolmeosalises koguteoses (1982) märgitakse teda kui teaduskonnakirurgia (1921–1931) ja seejärel hospitaalkirurgia kateedri juhatajat (1931–1936). 1989. a. ilmus “Akadeemias” Jaan Isotamme sulest lühem ülevaade Koniku elust. 1992. a. nägi ajakirjas “Aja Puls” trükivalgust Karl Laigna artikkel “Päästekomitee kolmas liige”. 2002. a. sügisel toimus Tallinnas konverents “Unustatud suurmehed”, kus allakirjutanu käsitles Konikut. Ettekanne leidis publikuseerimist ajakirja “Horisont” 2003. aasta teises numbris. Koniku 130. sünniaastapäevaks ilmus “Eesti Arstis” dr. Aarne-Lembit Kööbi artikkel “Konstantin Konik – kirurg, pedagoog, riigimees”. Omal ajal on Konstantin Konikut mälestusteraamatus või meenutuslikus artiklis lühemalt või pikemalt käsitlenud Konstantin Päts, Juhan Kukk, Jaan Tõnisson, Ilmar Raamot, Eduard Laaman, Ferdinand Petersen, ning paari lausega maininud mõni teinegi.

Käesoleva raamatu sisu on jaotatud neljaks: Konstantin Koniku elu Eesti riigimehena, tema kirjutised tervishoiust ja arstiabist, seisukohavõttud hariduse alal ning üldpoliitilis-filosoofilised arutlused.

Konstantin Aleksander Konik nägi ilmavalgust Tartu linnas 19. (31.) dets. 1873. aastal. Seitsmeaastaselt alustas poiss tädipoja juhendamisel tähtede ja lugemise õppimist. Võiks peaaegu nentida, et Koniku varasem elukäik ei paku midagi iseäralikku – ta lõpetas Tartus gümnaasiumi ja 1898. a. Tartu Ülikooli arstiteaduskonna. Aga kahtlemata oli see Koniku sotsiaalset päritolu arvestades ülimalt hinnatav saavutus –

ühe lihtsa eestlasest voorimehe Peetri poeg lõpetas ikkagi Tartu suurskooli. Muuseas oli tema tuntuimaks klassivennaks algkoolis ja gümnaasiumis Juhan Luiga, kellega koos immatrikuleeruti ka Tartu Ülikooli. Konik oli EÜS-i liige alates 1893. aasta teisest semestrist.

Alanud arstikarjäär viis Koniku esialgu Lõuna-Venemaale. Kodumaised ametikohad haiglates olid täidetud baltisakslaste või venelastega. Tõine elu algas assistendina. 1903. aastal sooritas Konik Odessa ülikooli juures doktorandieksamid. Vene-Jaapani sõda viis ta ordinaatorina pooleteiseks aastaks Kaug-Ida sõjaväljadele, Burjaatiasse Verhne-Udinski (praegu Ulan-Ude) piirkonda.

Tartusse tuli Konik tagasi 1905. aasta sügisel. See oli punase aasta sügis. Koos oma noorema sõbra Lui Oleskiga sukeldus ta ühiskondlikku ellu, kuuludes poliitiliselt radikaalsemasse tiiba. Konik osales tärkava poliitilise elu kõikidel tähtsamatel sõlmhetkedel, alates 1905. a. novembri mälestusväärsest Tartu rahvaasemike kongressist kuni Eesti rahvuskongressini 1917. a. suvel Tallinnas. Ta astus 1906. a. välja karistussalklaste julma tegevuse vastu Liivi- ja Eestimaal, korraldades demokraadina ja samas hea vene keele valdajana protestitelegrammi saatmist Peterburi suurematele lehtedele. Selle terava sõnastuse pärast anti osa Tartu tegelasi sõjakohtu alla.

Koniku erialane töö jätkus Tartu Ülikooli haavakliinikus, muuseas hilisema Eesti sanitaarkindrali (kindralmajor-meedik) prof. Werner Maximilian Friedrich Zoega v. Manteuffeli (1857–1926) assistendina Toome haavakliinikus. Kindlasti oli nimetatud noorele Konikule parimaid võimalikke õpetajaid. Tegemist oli Tartu Ülikooli kuulsusega, tuntud kirurgiga, kes hiilgavalt valdas operatsioonitehnikat, hakkas Venemaal esimesena kasutama kirurgilisi kummikindaid ja suutis siin ühe esimesena edukalt rakendada mao resektsiooni (selle osalist eemaldamist). Muuseas õmbles Zoega v. Manteuffel juba 1905. aastal heade tulemustega südame kuulihaava. Samal aastal nimetati ta keiser Nikolai II au-ihukirurgiks. Tema õpilaste seas on ka akadeemik Nikolai Burdenko, Teise maailmasõja aegse NSV Liidu punaarmee peakirurg. Tartus valmis Konikul Zoega v. Manteuffeli juhtimisel doktoritöö "Kaela sümpaatilise närvi resektsioonist Basedow' tõve puhul". Väite-

kirja kaitsmine toimus Tartu Ülikooli juures 1908. aasta sügisel. Sellega pälvis Konik arstiteaduse doktori kraadi. Hiljem pidas Zoegé v. Man-teuffel just Konikut oma koolkonna jätkajaks Eesti Vabariigis.

Aastal 1909 siirdus Konik Tallinna. Veebruaris 1909 pidas ta kõne Tallinna Eesti Põllumeeste Seltsi aastakoosolekul, kus ütles: “Meil tuleb iseäranis selle eest hoolt kanda, et nurgakivid, mille pääl iga rahva eluküsimus põhjeneb, tugevad oleksid. Need nurgakivid on rahva haridus ja rahva hää terviseoluline seisukord”. Konik märkis, et rahva-hariduses on märgata edenemist, samas tervishoiukorraldus on aga maha jäänud. “Rahva tervishoiu küsimus on aga niivõrd tähtis, et siin enam minutitki uinuda ei või”. Kohe tuligi tal sellealase tööga alustada. Konik töötas Tallinnas kõigepealt Eesti Arstide Erakliinikus kirurgina, järgnevalt Eesti Arstide Seltsi Haigemaja juhatajana ning seejärel Vene-Balti Laevatehaste vanemarstina. Sellega paralleelselt oli ta aastaid ajakirja “Tervis” peatoimetaja. Esimese maailmasõja aastatel sai Konikust Tallinna linnavalitsuse tervishoiubüroo juhataja. Muuseas elas ta mõnda aega advokaat Jüri Vilmsi majanaabrina.

Pöördelisel 1917. aastal Konstantin Koniku tegevusväli avarus. Eesti alad liideti ühte. 21. juulil 1917. a. valis vastvalitud Ajutine Maanõukogu nüüdseks juba tuntud ja teeneka arsti Eestimaa Ajutise Maavalitsuse liikmeks ja selle tervishoiuosakonna juhatajaks. Konik jäi Maavalitsuse liikmeks 12. oktoobril 1917. a. toimunud Maanõukogu täiendamisel. Maavalitsuse liikmete hääletamisel sai Konik 23 poolthäält ning ei ühtegi vastu- ega erapooletut, mis tähendab, et talle jagus poolthääli enam kui näiteks Jaan Raamotile, Konstantin Pätsile või Juhan Kukele. Ta võttis osa paljudest tähtsündmustest, olles alati vajadusel valmis andma ka arstiabi. Kui enamlased 1917. a. novembris Maanõukogu laiali ajasid ja Vilms seejuures kannatada sai, siis läks ta kohe Koniku juurde. Pärast seda lülitus Vilms järgnevasse sündmus-tesse, “pea kinni seotud”.

Omal ajal oli Konstantin Konik tõsise tartlasena olnud Jaan Tõnissoni Eesti Demokraatliku Erakonna asutajate hulgas, hiljem nende vaated lahknesid. 1917. a. sügisel näeme me Konikut uue erakonna, poliitiliselt tsentrumisse kuuluva Eesti Tööerakonna asutajate ja

esimese juhtkonna seas. Erakonna asutamises osalesid advokaadid Jüri Vilms ja Otto Strandman, rahandustegelane Juhan Kukk, ajakirjanik Eduard Laaman, agronoom Johannes Lehtmann, kunstnik Nikolai Triik jpt. haritlased. See oli ringkond, kellega Konik lävis väga lähedalt – kuni oma hilisema abieluni elumees Nikolai Triigi teise abikaasaga. Peatselt liitusid Tööerakonnaga veel Ants Piip ja Julius Seljamaa. Tööerakonna liikmeks jäi Konik kuni selle tegevuse lõpuni. Tuleb rõhutada, et Jaan Tõnisson pidas Konikust hiljemgi väga lugu ning erakonna vahetus ei viinud veel mehi tülli. Vast just Jaan Tõnissoni sulest pärinebki kõige südamlikumalt sõnastatud Koniku juubeliõnitus tema 55. sünnipäeval (ilmus “Postimehes”).

1918. aasta algul kuulutasid parajasti võimul olevad enamlased baltisakslased lindpriiks. Peatselt vangistasid nad 260 baltisakslast. Kinni võeti ka K. Konik, kes viidi arstiriistadega teraviljalattu, et anda vangistatud sakslastele esmast arstiabi. Vangide ümberpaigutamise käigus õnnestus Konikul pääseda. Ehk oli oma osa ka Vene-Balti laevatehaste töolistest vangivalvuritel, kes Konikut veel tehase aegadest tundsid ning doktorist lugu pidasid.

Koniku elutee kõrgpunktiks oli mõistagi tegevus Eestimaa Päästekomitees. Selle eelduseks oli tema kuulumine Maapäeva Vanematekogsusse ning poolpõrandaalune tegevus enamlaste lühikesel valitsusajal 1917. aasta lõpul ja järgneva algul. Muuhulgas otsustati saata välisriikidesse Maanõukogu delegatsioon. Protseduurid olid keerulise aja kohaselt lihtsad: dr. Jaan Raamoti korteris ja pr. Raamoti kohvitassi juures kirjutas Konik alla volikirjale, millega Kaarel Robert Pustast sai Eesti Maapäeva täievoliline esindaja ning välisdelegatsiooni liige.

Lihtne küsimus on, miks valiti vaid kolmeliikmelise ja suurte volitustega Päästekomitee liikmeks just Konik. Huvitaval kombel ei anna allikad selle kohta täpsemaid seletusi. Võimalik, et teda võis soovitada Jüri Vilms. Konikut tunti Tallinna eesti seltskonnas üsna hästi. Mitmetes, eeskätt tunduvalt hiljem kirjutatud mälestustes on rõhutatud Konstantin Koniku julgust – ning pole põhjust selles kahelda. Aga ehk oli teatud osa ka tema Tartu päritolul ning seosel Jaan Tõnissoniga – sest nii oleks kolmeliikmelises Päästekomitees esindatud maa-

liitlane Päts, tööerakondlane Vilms ja tartlane Konik, kes küll ise Tööerakonna liikmena võis paljude jaoks kanda veel Tõnissoni Eduerakonna märki. Maaliit, Tööerakond ja Eduerakond olid kolm suuremat erakonda, kes olid võtnud kursi Eesti iseseisvumisele. Ferdinand Petersen märgib oma mälestustes, et 19. veebruaril 1918. aastal otsustati Ajutise Valitsuse koosolekul moodustada kolmeliikmeline Päästekomitee, kusjuures “kolmandaks liikmeks valiti üksmeelselt minu ettepanekul Konstantin Konik”. Aga miks just Konik, sellest läheb Petersengi mööda. Tollel mälestusväärsel koosolekul osalesid veel Jüri Jaakson ja mõned teised ühiskonnategelased, kes oma kaalukuselt võinuks samuti kaasa lüüa Päästekomitee tegevuses.

Igatahes valiti Konik 19. veebruaril 1918. a. Päästekomitee liikmeks – nii kinnitab enamik allikaid, ehkki protokollis selle koosoleku kohta pole säilinud. Siiski on täpsustusi, et tollel koosolekul valiti sinna Jüri Vilms ja Juhan Kukk, ning otsustati paluda veel sellel koosolekul mitte osalenud Konstantin Pätsi juurdetulekut. Hiljem asendati Kukk Konstantin Konikuga.

Juhan Kukk kinnitab oma mälestustes, et tema ise ja Jüri Vilms olid “kõige nooremad mehed, ning võtsime riski endale”, Päts aga kutsuti Päästekomiteesse kaasa kui vanem ning kogenum. Siis aga jäi Kuke poeg tõsiselt haigeks, ning “kutsusime arsti, nimelt dr. Koniku. Nii saigi dr. Konik juurde tõmmatud. [...] Saadi Haapsalust teateid ja arvati, et on väljasõiduks viimane aeg. Siis järgnes minu väljaastumine Päästekomiteest ja Koniku kutsumine, sest poja haigus ei lubanud mul välja sõita.”

Järgnevalt osales Konik nurjunud katsetel minna Eesti Vabariiki välja kuulutama Haapsalus ja Tartus, ning tegeles Päästekomitee seemise tööjaotuse kohaselt 1918. aasta 24. veebruari lõuna ajal Tallinnas Eestimaa iseseisvusmanifesti trükkimise korraldamisega.

Mälestusväärsesse päeva langeb võib-olla esimene, aga võimalik ka, et viimane, või ehk ka ainus kord, mil Konstantin Konik püstoli välja võtab – nimelt tekkis tal konflikt Maavalitsuse Hoolekandeosakonna juhataja Villem Maasikuga, kes pooldas koostööd enamlastega mõnda aega koos valitsenud sotsialistide-revolutsionääridega. Konik olevat

tõstnud relva Maasiku suunas, mispeale viimane lahkus ilma ühtegi sõna lausumata Estonia puisteelt nn. haritlasklubi ruumidest, kus Eestimaa Päästekomitee sel päeval resideerus.

Samal päeval valiti Konik veel teisegi kolmeliikmelisse komiteesse, mille ülesandeks oli luua kontakt pealetungiva Saksa keiserliku armee väejuhatuse esindajatega, et Keila poolt tulevad sakslased ei tungiks Vene-Saksa sõjas erapooletu riigi pealinna, vaid jääks peatuma Tondi kasarmutesse. Selles kolmikus olid veel polkovnik, hilisem kindralmajor Andres Larka, ja staabikapten, hilisem kindralleitnant Nikolai Reek. Delegatsiooni missioon oli juba ette määratud nurjumisele, sest Saksa poliitilisel ja militaarsel juhtkonnal olid Eestiga omad plaanid. Ainus, mida Koniku juhitud delegatsioon saavutas, oli lubadus, et Tallinna ei hõivata enne 25. veebruari keskpäeva, ja seda sõna sakslased ka pidasid. Kas see oli Eesti delegatsiooni edu, või olidki pealetungijate peajõud Tallinnast veel poole päevateekonna kaugusel? Igatahes sai Eesti Ajutine Valitsus eksisteerimiseks juurde mõne lisatunni, ja vast mõni tuhat inimest said tänavaplankudelt või laternapostidelt lugeda iseseisvusmanifesti. Sakslastega Pääskülas kõnelusi pidanud Eesti delegatsioonil oli igaks juhuks kaasas üks Maksim-kuulipilduja. See kulus marjaks ära tagasteel, sest Nõmmel juhiti delegatsiooni rong tupikteele ning paar tuletõrje univormi mütsiga meest karjusid igati arusaadavalt käskluse "Halt!", teatades vastava pärimise peale, et nemad tegutsevad Nõmme Saksa valitsuse nimel. Ettenihutatud kuulipildujat lähemalt silmates tuletõrjujatest militaarjõud taganesid, ning Koniku juhitud delegatsioon naasis ilma uute seiklusteta Tallinna. Tegevuse eest Eestimaa Päästekomitees autasustati Konikut hiljem III liigi 1. järgu Vabadusristiga.

25. veebruari keskpäeval toimus Päästekomitee käsul pealinna kaitsemaleva ja tuletõrje paraad Raekoja platsil. Mängiti "Mu isamaa, mu õnn ja rõõm". Paraadi lõpul jõudsid Raekoja platsile sakslastest jalgratturid. Rahvas läks vaikselt laiali.

Konik jätkas esialgu arstitööd Juhkentali sõjaväehaiglas, kus ravivõimalused punavägede lahkumise järel olid jäänud väga primi-

tiivseks. Samas viibis seal veel ravil mitmeid Keila lahingus haavata-
saanud punakaartlasi. Peagi võtsid sakslased haigemaja üle.

1918. aasta augustis arreteeriti Konik Tartumaal, kus ta parasjagu
suvitas. Algul hoiti teda Tartus, hiljem Tallinna vanglas. Oma mäles-
tustes kirjeldab ta üsna värvikalt olukorda erinevates kinnipidamis-
asutustes, salajast ühendusepidamist naaberkongidega, toitlustamist,
sanitaarolukorda, kohtumisi saksa ülekuulajate ja vanglaarstidega.
1918. a. hilissügisel lõppes keiserliku Saksamaa ramm ning koos selle-
ga Esimene maailmasõda. Konstantin Konik vabastati koos mitmete
teiste nimekate kaasvangidega 22. oktoobril 1918. Juba järgmisel päe-
val algas tema kui diplomaadi karjäär: teda kutsuti Toompea lossi
kindral von Seckendorffi juurde. Viimane korraldas Eesti ühiskonna-
tegelaste kohtumist Saksa Riigipäeva esindusega, kes tahtsid teavet
Saksa vägede tegevusest Eestis ning Eesti Maapäeva otsustest. 11. no-
vembril avaldas Jaan Poska Eesti Ajutise Valitsuse nimel läkituse Aju-
tise Valitsuse tegevuse jätkamisest. Novembris 1918 tuli Konikul mitu
korda Riia vahet käia: valitsuskomisjoni koosseisus, kes sõlmis 19. nov.
1918. a. võimu üleandmise lepingu Saksa riigi voliniku, Baltimaade
ülemkomissari August Winnigiga. Veel pidas ta läbirääkimisi Eesti Di-
viisilt äravõetud sõjavarustuse tagasisaamise asjus – mis aga ei and-
nud tulemusi. Nii tuligi Konikul erivolinikuna täita mitmeid
ühekordseid ülesandeid – pidades muuhulgas läbirääkimisi ka veel
Saksa soldatite nõukoguga.

Detsembris 1918 tuli tööd jätkata juba uutes valdkondades: korral-
dada sõjavägede haigemajade kirurg-konsultandina haavatutele ki-
rurgilise abi andmist ning teha otsesest arstitööd Tallinna Keskhaiglas,
kus Konikust sai selle haigla esimene eestlasest haavaosakonna juhata-
ja. Peatselt määrati Konik Töö- ja Hoolekandeministeeriumi koosseisu
kuuluva Tervishoiu Peavalitsuse ülemaks. Eesti Vabadussõja tingi-
mustes nõudis see töö head organiseerimisvõimet ja väga suurte ras-
kuste ületamist, et ravida võimalikult paljud haavataasaanud võitlejad
terveks ja saata nad tagasi rindele. Konik oli sisuliselt ministrist järgmi-
ne mees, kel tuli korraldada veel arstide ja ämmaemandate kutsetege-
vuse reguleerimist, kaitserõugete panemist, kehtestada kord nakkus-

ja suguhaiguste registreerimiseks jpm. Selle kõrval jälgis ta erilise hoolega haavatute ravimist Tallinna haiglates, kirjutades raskest olukor-
rast ka ajalehtedes.

1919. aasta sügisel, seoses kindral Judenitši väeriismete taganemise-
ga Eestisse, tekkis Virumaal suur tähnilise tüüfuse epideemia oht. Selle
leviku tõkestamisel ning epideemiaohu kiirel likvideerimisel oli oluli-
ne osa nii kindral Aleksander Tõnissonil kui mitmetel meditsiinige-
lastel, sh. dr. Konikul.

Aastatel 1919–1920 tuli Konikul leida aega ka tööks Eesti Asutavas
Kogus, kuhu teda valiti Tallinnast Eesti Tööerakonna esindajana. Sel-
les esinduskogus valiti ta Seadusandliku delegatsiooni liikmeks. Just
see komisjon sai suured volitused seaduste ja korralduste andmiseks
neil aladel, mis otseselt ei kuulunud Asutava Kogu pädevusse. Veel
valiti Konik juba Asutava Kogu töö algul “iseseisvuseakti kom-
misjoni” liikmeks, kes töötas välja 19. mail 1919. a. vastu võetud “Eesti
Asutava Kogu seletuse Eesti riiklikust iseseisvusest ja rippumatuses”.

Aasta 1920 kevadtalv. Tartu rahu on sõlmitud. Noorel Eesti riigil on
palju uusi võimalusi. Konstantin Konik pöördub pealtnäha aga tagasi.
Tagasi Tartusse, sest juba 1919. a. augustis oli ta valitud Tartu Ülikooli
professoriks. Tagasi arstitöö ja õppetöö juurde, ning seejuures ilma
päevagi raiskamata – sest Tervishoiu Peavalitsusest vabastatakse ta
1. märtsil 1920, ja juba samal päeval on ta Tartu Ülikooli Haavakliiniku
juhataja.

Aga see pole tagasipöördumine. See on edasiminekuks. Konik peab
8. märtsil 1920 Tartu Ülikooli aulas loengu, millest saab sündmus noore
Eesti riigi akadeemilises elus, sest esimest korda kõlab kõrgelt doktori-
kateedril teaduslikul esiloengul “Praeguse aja kirurgia ülesandeid”
eesti keel. Tolleaegsetes lehtedes rõhutati, et ligi 110 aasta vanuses üli-
koolis – s.t. ülikooli vanust loeti siis ikka aastast 1802 – oli uudne just
see eestikeelse terminoloogiaga esinemine. Ajalehe “Hommikune
Postimees” hinnangul kõlas aulas “hoolsasti läbimõeldud ja piinliku
täpiseusega, seejuures rahulikult, vabalt ja kergelt ettekantud
kõne”. Juba varem oli ajakirjanduses täheldatud: uus professor on
“ennast pealinna elust lahti kiskunud, et vagasemas Tartus ennast oma

eriteadusele pühendada. Aga siit, igapäevase dekaani ja tegevarsti töö kõrvalt tuli ette võtta pikem ja Konikule kindlasti väga raske reis: 1920. aasta detsembris kuulus Konik delegatsiooni, kes sõitis Helsingisse ära tooma oma võitluskaaslase Jüri Vilmsi surnukeha. Vilmsi (arvatavad) säilmed sängitati mulda Viljandimaal Pilstveres, ja tema haua juures kõneles ka Konstantin Konik – ning hiljem on nii mõnedki oma mälestustes meenutanud just Koniku häält, tema hääletooni selle viimase järelhüüde juures. Konik ise – nagu ka Eesti avalikkus – oli igatahes veendunud, et Pilstveres leiavad viimse puhkepaiga just Jüri Vilmsi säilmed.

1920. a. septembris valiti dr. Konik arstiteaduskonna dekaaniks. Nii algas pikki aastaid väldanud õppetöö Tartu Ülikoolis, eestikeelse ja eestimeelse arstide põlvkonna kasvatamisel ja arstiteaduse edendamisel. Esimeste tõsiste probleemide reas oli õppejõudude teema, sest noorel Eesti riigil jagus väga napilt eestlastest sobivaid õppejõude, ja nii tuli pooled loengutest pidada saksa keeles. Ent juba 1927. a. peeti 70% loenguid eesti keeles, ning Koniku lahkudes dekaani ametikohalt toimus eestikeelsena juba valdav enamik lektorsest tööst. Dekaanina töötas Konik aastatel 1920–1931, seega valiti ta kahel korral ametisse tagasi.

Neil aastatel rajati ülikooli närvikliinik (1920), lastekliinik (1922) ja kehalise kasvatuse instituut (1928), ning kaasajastati vanade kliinikute sisseseadet. Koniku eestvedamisel pikendati arstiteaduskonnas õppeaega viielt aastalt kuuele, nähes üliõpilastele kuuenda aasta ette kohustuslikuks tööks kliinikutes. Kaasajastati riigi- ja doktorandiekсамите läbiviimise kord. Palju tuli teha administratiivtööd, ning olla valmis esindustülesanneteks: nii näiteks 1923. a. detsembris pidas Konik teadusliku peokõne eestikeelse Tartu Ülikooli kolmandal aastapäeval.

Selle kõige kõrval jäi Konik praktiseerivaks arstiks, tehes Maarjamõisa kliinikus kuni 300 operatsiooni aastas – mis teeb välja umbes ühe operatsiooni igal tööpäeval. Paralleelselt jätkus Konikul energiat tööks ja tegevuseks tervishoiu alal: näeme ilmumas arvukaid artikleid tsiviil- ja sõjaväetervishoiu korraldamisel, administreerivat tegevust tervishoiuasutuste töö koordineerimisel jms. Konik kutsus

üles võitlema tuberkuloosi vastu ja asutas vastavaid seltse, ning temast sai vastava keskliidu esimees. Koniku initsiatiivil korraldati 1920. aastate keskel üleriigilisi valgelille päevi, et koguda raha tuberkuloosihaigete raviks. 1933. a. valiti Konik Eesti Tuberkuloosi Vastu Võitlemise Liidu auliikmeks. Veel lööb ta energiliselt kaasa Tartu Arstide Seltsi tegevuses ja saab 1932. a. selle seltsi auliikmeks. Aastatel 1922–1929 oli Konik tegev Eesti Arstideseltside Liidu häälekandja, ajakirja “Eesti Arst” toimetuse liikmena, 1922. a. kuulus ta koos kolme kolleegi ja 24 üliõpilasega Akadeemilise Arstiteaduse Seltsi rajajate hulka, ja seda tüüpi ühiskondlike tegevuste rida saaks veelgi jätkata.

Kokkuvõtvalt: Konstantin Konik on seotud Tartu Ülikooli arstiteaduskonna arenguga ja mitmete tervishoiuasutuste rajamisega, mis tänaseni tegutsevad, kandes nii edasi tema töö vilja. Mõistagi juhtus ka ebaõnnestumisi ja möödalaskmisi: näiteks ühendati Koniku initsiatiivil 1931. a. algul, käimasoleva majanduskriisi tingimustes kaks sise- ja kaks kirurgiakliinikut. Pisut enam kui kaks aastat hiljem leiti siiski, et kliinikute ühendamise ei olnud otstarbekohane.

1920. aastate lõpul ägenev sisepoliitiline elu sunnib Konstantin Konikut taas sulge haarama parlamentarismi kaitseks: Eestis pole kriisis mitte demokraatia, vaid parlamentlik (parlamentaarne) tehnika. Eestis puudub kodanikujulgus ühineda ühe või teise maailmavaate pooldajaks, selle asemel luuakse uus väike poliitiline rühmitus. Samas piisaks Eestile kolmest erakonnast. — Süvenevas parteipoliitilises polarisatsioonis toetas Konik keskerakondade ühinemist Rahvuslikuks Keskerakonnaks. Selle nimekirjas valiti Konik 1932. a. ainsana erakonna kandidaatidest Järvamaalt V Riigikogu liikmeks. Nii tuli Konik poliitikasse tagasi. 1932. aasta oktoobris, pärast üht järjekordset pikka ja kurnavat valitsuskriisi tõusis Konik üheks võimalikuks uue valitsuse moodustajaks ja riigivanema kandidaadiks. Riigikogu esimees Jaan Tõnisson tegi talle ettepaneku kujundada uus valitsus. Konik kohtuski põllumeeste, sotsialistide ja väiksemate rühmade esindajatega, ning sai põllumeestelt kirjalikult lähtekohad ja tingimused valitsusse tulekuks, ent paaripäevase askeldamise järel pidi ta andma parlamendi esimehele kirja äraütleva vastusega. Omapoolsetes vastukirjutistes

rõhutasid Põllumeeste Koondise liikmed, et Konik olevat juba liiga vana, et keerukal ajal toime tulla valitsuse juhtimisega.

Poliitikasse naasnuna pani Konik toimuvas tähele ka rahvusvahelist mõõdet. 1933. a. märtsis kirjutas ta "Vaba Maa" juhtkirjas, et ei tohi uskuda sõjaka hitlerismipropaganda rahuõnu, ning et Eestil on naiivne loota Rahvasteliidule. Nõnda teatavasti läkski – nii Hitleri kui Rahvasteliidu osas, ehkki õnneks Konstantin Koniku silmad oma riigimehe-elutöö kokkuvarisemist enam ei näinud. 1936. aastal arvas Konik, et pärast uue konstitutsiooni vastuvõtmist toimub NSV Liidus nihe demokraatlikumas suunas. Selles ta eksis – nagu eksisid ka paljud teised poliitikud või ühiskonnategelased.

Pöörase ja heitliku 1933. aasta maikuus, majanduskriisi ja poliitilise kriisi kulminatsiooni tingimustes moodustas Jaan Tõnisson oma neljanda valitsuse. Selle haridus- ja sotsiaalministriks nimetati Konstantin Konik. Temast sai Eesti kahekümnes haridusminister. Riigikantselei teenistuskirjast leiame lühikese teksti: "Riigikogu poolt ametisse kutsutud valitsuses [---] nimetatud Hariduse- ja Sotsiaalministriks, arvates 18. V 33. a. Vabariigi Valitsuse otsusega [---] määratud Riigivanema asetäitjaks, arvates 18. V 33. a." Tasakaaluka poliitikuna ei kiirustanud Konik keskkoolireformiga ja pidurdas õpetajaid riigiteenijatega võrdustava seaduseelnõu vastuvõtmist, mille tulemusena õpetajate töötasu oleks vähenenud.

Sel koalitsioonivalitsusel oli üsna suur roll järgnevate sündmuste eel. Samas elas vananev ja 1920. aastate poliitikast karastumata Konik kõigele väga kaasa. Vististi mõjutasid teda ka päevapoliitilised torked, nagu: haridus- ja sotsiaalminister Konik on Kultuurkapitali Nõukogu liige ja Riigikogu liikmena on tal prii sõit vabariigi raudteedel, ent ometi nõuab Konik kultuurkapitalilt Tartust pealinna koosolekule sõiduks vastavat sõiduraha. Tõsi – seda tüüpi torkeid polnud palju, sest Konik oli alati väga tasakaalukas ja korrektne. Hoopis enam mõjutasid teda suuremad mured ja rohke ebaõnn: valitsuse liikmena osales ta energiliselt poliitilises kihutustöös, rahvahääletuse tulemused kujunesid aga vastupidiseks Koniku taotlustele – sest Riigikogu poolt väljapakutud põhiseaduse muutmise eelnõu kukkus mürinal läbi ja

vapside põhiseaduse projekt pälvis ootamatult suure edu. Need tulemused avaldasid Konikule juba täiesti rusuvat mõju ja hingeline depressioon – sel ajal kasutati küll enam sõna “paine” – soodustas tervise nõrgenemist. Vandeadvokaat Maks Päss nentis: “Vabadussõjajalaste järsk tõus ja nende põhiseaduse läbimine rahvahääletusel Jaan Tõnissoni päeval, mis tõi enesega kaasa parlamendi dekadentsi, mõjus Konstantin Konikusse depressiivselt”.

Pärast viiekuulist ministri-aega ei pidanud Koniku tervis pingele enam vastu. 1933. aasta 11. septembril tabas teda parema külje osaline halvatus. Ametlikult lahkus ta ministrikohalt 21. okt. 1933. a. seoses järgmise valitsuse ametisseastumisega.

Paranemine nõudis tohutut tahtejõudu ja pikka ravivõimlemist, tervis ja töövõime taastusid vaid aegamööda. Jõudumööda osales ta jätkuvalt poliitilises tegevuses: nii andis ta pikema intervjuu “Postimehele”, kus meenutas, et jõuliselt Eesti Vabariigi presidendiks pürgiv kindral Andres Larka sai 1918. aasta veebruaris Eestimaa Päästekomiteelt oobersti (koloneli) aukraadi segaduse tõttu, sest kokkupanud valitsuse nimekirjas oli keegi heatahtlik kantseleiametnik sõjaministri kandidaadi Larka teadmatusest ooberstiks teinud. “Päästekomitee liikmed, kellel tol korral oli väga kiire, ei hakanud enam kellegi aukraadi kontrollima, ja nagu nimekiri oli koostatud, nõnda ta ka alla kirjutati. Seda ei saa minu arvates kuidagi lugeda ooberstiks ülendamiseks.” 1934. aasta suvel kritiseeris Konik uue valitsuse keskkoolireformi.

1934. aasta märtsipöörde järel, olles peatatud erakonna ja kojusaadetud Riigikogu liige, jätkas Konik oma põhjalike kirjutistega võitlust demokraatia ja parlamentarismi eest, kirjutades nüüd esmajoones edumeelsele ajakirjale “Tänapäev”. Kui ta ei suutnud enam kirjutada, siis ta dikteeris oma mõtteid. Pikaleveniva haiguse ajal hoidsid teda Eesti jooksva poliitikaga kursis Jaan Tõnisson ja Ilmar Raamot. Viimasega oli Konik 18 aastat varem, 1918. a. suvel veetnud koos ühes kongis vanglapäevi Tartus. Aegamööda paranes tervis, ja Konik sai jälle pida loenguid ning juhtida kliinikutki. 1936. a. suvel võttis Konstantin Konik koos sõpradega ette 100-kilomeetrise ringsõidu Lõuna-Eestis, jättes ehk just sel moel hüvasti ilusa ja arenenud, rahuliku ja tööka

1930. aastate teise poole Eestiga. Naasnud koju, jätkas Konik artiklite dikteerimist, ja selle töö juures, oma kodus kirjutuslaua juures, tabas teda surm 3. augusti õhtul 1936. a., põhjuseks verevalum peaaaju. Vaid paar tundi varem oli ta lõpetanud artikli "Ajaloolised ja ajaloota ajajärgud", mis ilmus juba postuumselt 1936. a. sügisel ajakirjas "Tänapäev".

Saanud teate prof. Koniku surmast, kutsus riigivanem Konstantin Päts kokku valitsuse koosoleku. Konikule kui Päästekomitee liikmele ja valitsustegelasele otsustati korraldada riiklikud matused koos vastavate auavaldustega. Nii talitatigi: tõrvikute valgel viidi lahkunu põrm Tartu raudteejaama ja sõjaväeliste auavaldustega toodi see Balti jaamast "Estonia" kontserdisaali.

6. augusti õhtupoolel toimus "Estonias" Konstantin Koniku pidulik ärasaatmine Tallinna Metsakalmistule. Ärasaatmisel viibisid kaitsevägegede ülejuhataja kindral Laidoner, peaministri asetäitja Kaarel Eenpalu, Riigikogu esimees Rudolf Penno ja "vabariigi valitsuse liikmeid niipalju, kui neid hetkel viibis Tallinnas", rohkearvuliselt ka ülikooli õppejõude jt. Ülikooli valitsuse nimel tegi järelehüüde prof. Hans Kruus, ning pikema sõnavõtuga esines Jaan Tõnisson. Prof. Koniku põrm sängitati Tallinna Metsakalmistul mulda Eduard Vilde ja Mihkel Martna kalmude lähedusse.

Konstantin Konik oli kaks korda abielus, aga ta pidi üle elama mõlema abikaasa surma. Aastal 1909 abiellus ta Matilde Pistrikuga, kellega elas koos kakskümmend aastat, ja kes aastal 1929 suri vähki. Matilde Konik (sünd. 1880) töötas "Postimehe" korrektorina, tegeles tõlketööga ning lõi kaasa Tallinna ja Tartu naisseltside tegevuses. 1930. aastal abiellus Konstantin Konik Mihkel Martna tütre Viktoria Triigiga (sünd. 1891), kes töötas Tallinnas hambaarstina. Viktoria suri 1935. a. juunis. Lapsi Konikul ei olnud, ent ta adopteeris 1933. aastal oma teise naise tütre Kadri, kes siis oli meditsiinitudeng. Kadri abiellus hiljem Moskvas sündinud ja Eestisse opteerunud venelasest arsti Nigul (Nikolai) Kurdvega (Kurjatov), kes lõpetas Tartu Ülikooli arstiteaduskonna 1939. aastal. Doktor Kurdve mobiliseeriti 1943. aastal Saksa sõjaväkke, ta töötas Haapsalu sõjaväehaiglas, ning 1944. a. septembris

põgenes abielupaar üle mere Rootsi. 1960.–1970. aastate vahetusel külastas Kadri Kurdve Eesti NSV-d ja käis siinses Kunstimuuseumis, kus huvituti eeskätt tema mälestustest kunstnik Nikolai Triigi kohta. Tähele pandi sedagi, et tal oli kaasas mulati poisike, lapselaps või lapselapselaps. Tartu Kunstimuuseumis on siiani hoiul Triigi joonistus Hilda (Matilde) Konikust haigevoodel.

Teeneka ühiskonnategelase haud vajus Metsakalmistul pikkadeks aastakümneteks täiesti unustusse. 1992. aasta hilissügisel otsisid Tallinna Kultuurimälestiste Inspektsiooni töötajad juhataja Ira Einama eesvõttel Koniku haua üles. Lähenemas oli Eesti Vabariigi 75. juubel. Väike vana marmortahvel oli juba pragunenud ja mullakihi all, selle tekst aga kehvalt loetav ning raskesti puhastatav. Skulptor Indrek Kirs pakkus välja, et õigem oleks teha vana tahvli teisele poolele uus tekst. Nii ongi praegu seesama hauatahvel Tallinna Metsakalmistul, samasuguste kullatud tähtedega nagu varem. 23. veebruaril, Koniku kaasvõitleja Konstantin Pätsi sünniaastapäeval ja omariikluse proklameerimise eelõhtul, viiakse pärg ja süüdatakse küünal ka Koniku haul.

Kuidas on Konstantin Koniku töö jäädvustunud? 1938. a. suvel oli plaan Tapa uue gümnaasiumi fuajee kaunistuseks tellida kunstnikelt kõigi kolme päästekomiteelase pronksreljeefid, ent see jäigi vaid kavaks. Seni pole Konstantin Konikule püstitatud ühtegi suuremat mälestusmärki. Seda ei jõutud teha ka 1930. aastate teisel poolel – küllap oleks see vanade mälestusmärkide taastamise vaimustuses nüüdseks olnud ennistatud. 1989. a. septembris – seega kaks aastat enne Eesti iseseisvuse taastamist – avati ülemaailmse eesti arstide kokkutuleku raames Tartus Maarjamõisa haigla ühel hoonel prof. Konstantin Koniku bareljeef. Selle tellis Tartu Arstide Liit ja mälestusplaadil on tekst: “Selles hoones töötas Konstantin Konik, Tartu Ülikooli professor, Eestimaa Päästekomitee liige, Eesti Vabariigi rajajaid.”

Võime rahuldustundega tõdeda, et tema tööst suurim, Eesti Vabariik, eksisteerib tänagi. Vaieldamatult kuulus Konstantin Konik Eesti Vabariigi rajajate hulka. Eesti Vabariik eksisteerib oma riikliku tervishoiusüsteemiga, mille alusepanijate seas on ka Konik. Eksisteerib oma Tartu Ülikooli arstiteaduskonnaga, mille kujundamisel eestikeelseks

KONSTANTIN KONIK

teaduskonnaks on Konikul suur osa. Kolmest tema õpilasest – kelleks on Ulrich Karell, Valter Hiie (Steinfeldt) ja Bernhard Jürgens – said väljapaistvad arstid ja professorid. Nii võime rääkida dr. Koniku koolkonnast. Kahtlemata kuulub Konstantin Konik meie kõige nimekamate arstide plejaadi. Tema pärandi hulka kuuluvad kaheksa kaalukat teadustööd ja hulk ajaproovile vastu pidanud publitsistikat. Ühtekokku ilmus tema artikleid aastatel 1906–1936 ajakirjanduses sadakond. Ja kui varem on avaldatud Konstantin Pätsi (1999, 1999, 2001) ning Jüri Vilmsi (1998) artiklite kogumikud, siis nüüd, käesolevas kogumikus saab lugeja kaasa elada Konstantin Konikule.

Lõpuks tänavad selle raamatu koostajad heatahtliku abi eest Eesti Kirjandusmuuseumi, Eesti Justiitsministeeriumi ning teadustöötajaid Kristin Liba ja Helle Maasliebi.

NIMELOEND

- Adolphi, Herman Ernst 70, 72–74
Akel, Friedrich Karl 89, 130, 133
Aleksander III 61
Annusson, Jüri 389
Anto, Heino 270
Anvelt, Jaan 39–41
Arjakas, Külle 9
Arrak, August 315
Ast, Karl 103, 106
Barkan, Georg 316
Barth, Th. 259
Bauer, Heinrich 334
Beethoven, Ludwig v. 119, 408
Beneš, Edvard 425
Berggrün, Ed. 270
Bergmann, Ernst v. 240
Bezobrazov, V. 62–63
Bichat, Marie François Xavier 231
Bier, August 249
Billroth, Christian Albert Theodor
236, 240
Birkhan, Adolf 270
Bismarck, Otto v. 385, 397–398, 416
Bleimann, Martin 39, 52
Blessig, Ernst 305, 310
Blumberg, John 306–307, 310, 315
Bode, Rudolf 219
Bresowsky, Maximilian 305, 307
Briand, Aristide 408
Buchheim, Rudolf Richard 315
Bulmerincq, Alexander Michael Karl
v. 71, 74
Burdenko, Nikolai 11
Burgerstein, Leo 270
Burke, Edmund 385
Burman, Karl 274
Caesar 58
Cederberg, Arno Rafael 277
Chamberlain, Arthur Neville 410
Championnière, Lucas 251
Charcot, Jean-Martin 309
Chopin, Frederyk 119
Clemenceau, Georges 410
Coudenhove-Kalergi, Richard
Nikolaus v. 430
Darwin, Charles 231
Dehio, kontorist 35
Dehio, ärimees 45
Dehio, Karl Gottfried Konstantin
70–74
Dewis, trükikoja juhataja 42
Dragomirov, vene teadlane 147
Durnovo, Peeter 114
Eenpalu, Kaarel 23, 101–103,
107–109
Einama, Ira 24
Einbund, Karl vt. Eenpalu
Eisen, Matthias Johann 281

- Eisner, Kurt 432
Ennulo, Juhan 10
Epp, Franz v. 434
Esmarch, Erwin v. 249
Estorff, Ludwig v. 74
Fehrmann, E. 306
Fleisch, Alfred 317
Frick, Wilhelm 433
Gambetta, Léon Michel 385, 387
Giolitti, Giovanni 430
Girgensohn, Carl Gustav 70–74
Glawe, Walter 71
Goethe, Johann Wolfgang v. 408
Graham, Thomas 232
Grenzstein, Ado 146
Gross, K. 70, 72–74
Grundtvig, Nikolaj Frederik Severin
264, 266–267
Gustav II Adolf 264
Göring, Hermann 433
Hahn, Traugott noorem 70, 72–74
Hanko, August 60, 80
Hansen, Peeter 312
Harnack, Adolf v. 71
Hegel, Georg Wilhelm Friedrich 369
Hellat, Aleksander 51
Hellat, Peeter 131, 154–155, 270
Helmholtz, Hermann Ludwig
Ferdinand v. 231, 237
Hess, Rudolf 433
Hiie, Valter 25
Hindberg, Elsa 315
Hindenburg, Paul v. Beneckendorff
und v. 215
Hion, Viktor 313
Hippokrates 234–235, 239
Hitler, Adolf 21, 410, 432–434
Holstein, Friedrich v. 398
Hoover, Herbert Clark 391
Hugenberg, Alfred 434
Hunter, John 234–235
Hünerson, Jaan 320
Ikmelt, Johannes 54–55
Isotamm, Jaan 10
Jaakson, Jüri 42, 48
Jackson, Charles T. 247
Jenner, Edward 232
Johanson, Leopold 103, 106
Jones, Wharton Thomas 232
Judenitš, Nikolai 18
Jürgens, Bernhard 25, 311, 315–317
Kahr, Gustav v. 432–434
Kalamees, Aleksander 315
Kalbus, Tõnis 106
Kann, Nikolai 323
Kant, Immanuel 408
Karell, Ulrich 25, 126
Karl XII 264
Karlson, Karl Ferdinand 121
Kask, Oskar 117
Kingissepp, Viktor 39
Kirdorff, Emil 434
Kirs, Indrek 24
Kleitsman, Reinhold 316
Koch, Robert 231, 237–238
Kocher, Theodor 250
Konik, Konstantin 9–12, 14–17,
19–25, 29, 44, 49, 51–53, 57–58,
60, 62–68, 103, 105–108,
113–117, 121–124, 126–136,
218–219, 304–305, 313
Konik, Matilde (s. Pistrik) 23–24, 136
Konik, Peeter 11
Koppel, Heinrich 63, 130–131,
154–155, 305, 315
Kreutzwald, Friedrich Reinhold 131,
154–155
Kross, Jaan 9

- Kruus, Hans 23
 Kukk, Juhan 10, 12, 14–15, 33, 39, 48, 51
 Kukke, Hugo Villi 106
 Kull, Harry 308, 310, 312, 315
 Kurdve, Kadri 23–24
 Kurdve, Nigul 23
 Kuriks, Oskar 312
 Kurrikoff, Adolf 130
 Kvačala, Jan 71
 Köster, Oskar 103, 108–109
 Kööp, Aarne-Lembit 10
 Laaman, Eduard 10, 14, 121, 123
 Laban, Rudolf v. 219
 Laidoner, Johan 23, 108–109
 Laigna, Karl 10
 Landesen, Georg Rudolf Wilhelm 70, 72–74
 Lang, Juhan 323–324
 Langenbeck, Bernhard Rudolf Konrad v. 239
 Larka, Andres 16, 22, 34, 44
 Leesment, Hans 130
 Lehtmann, Johannes 14
 Lellep, Konstantin 312
 Lenin, Vladimir 40, 290, 369, 375, 382
 Lepp, Feliks 312
 Liba, Kristian 25
 Liebig, Justus 237
 Liin, arst 193
 Lindley, Nathaniel 232
 Lipschütz, Alexander 305, 311–312
 Lister, Agnes (s. Syme) 232
 Lister, Isabella (s. Harris) 232
 Lister, Joseph 231–238, 240
 Lister, Joseph Jackson 232
 Loewe, Siegfried 305–306, 315
 Lossmann, Arthur 172–173
 Lossow, Otto Hermann v. 433–434
 Luht, Heinrich 114
 Luiga, Georg Eduard 80
 Luiga, Juhan 11, 130, 284–285
 Lübek, Adalbert-Hugo 132, 136
 Lütüs, Aadu 9, 129, 305, 307, 310
 Lütüs, Karl 130
 Maasik, Villem 15, 52–53
 Maaslieb, Helle 25
 Macdonald, James Ramsay 391
 Madisson, Hans 315
 Maksolly, Maximilian 53
 Marbiz, ülemleitnant 74
 Mark, Julius 281–282
 Martna, Mihkel 23, 48, 103, 106, 124
 Marx, Karl 351, 362, 367–368, 375–376, 390, 414
 Masaryk, Tomáš Garrigue 425
 Masing, Ernst Karl 74, 305
 Masing, Jaan 130
 Masing, L. 70, 72–74
 Mellin, krahviproua 208
 Menning, Karl 48, 80, 124
 Mensendieck, Bess 219
 Meyer, J. 306
 Middendorf, arst 133
 Mikita, Karl 34, 42, 44, 52–53
 Miller, J. P. 270, 272
 Miländer, Jaan 305
 Morgan, Frederick E. 408
 Mussolini, Benito 347, 383–384, 410, 430–431
 Mõttus, Alfred Julius 178
 Namsing, Herman 51
 Napoleon Bonaparte 93, 235, 336, 370, 397
 Naunyn, Bernhard 309
 Nietzsche, Friedrich 291, 346

- Nikolai II 11, 61
Olesk, Lui 11, 57, 61–62, 123, 135
Ollier, Léopold 239
Ottow, B. 306, 308, 311
Paldrock, Aleksander 305
Parkes, Edmund Alexander 232
Parts, Henn 306, 310, 312
Pasteur, Louis 231–232, 237, 240, 318
Pavlov, Ivan 309
Penno, Rudolf 23, 103, 105
Pert, Andres 80, 285
Petersen, Ferdinand 10, 15, 42
Pierry, V. 270
Piip, Ants 14, 40, 46
Pirogov, Nikolai 235
Pitka, Johan 41
Pool, Theodor 412
Poska, Jaan 17, 48, 55
Preuss, Hugo 433
Pusta, Kaarel Robert 14, 48
Puusepp, Ludvig 305, 307
Pödder, Ernst 64
Pöld, Peeter 114
Pörk, kolonel 67
Pörk, Aleksander, eelmise vend 67
Päss, Maks 22, 57
Päts, Konstantin 9–10, 12, 15, 23–25, 29, 33–34, 48, 58, 75, 89, 108, 117, 121, 438
Raamot, Ilmar 10, 22, 64
Raamot, Jaan 12, 14, 44
Raamot, Mari 14, 67
Rahamägi, J. A. 270
Rammul, Aleksander 305
Rathenau, Walther 362
Rauber, August 311, 313
Raudsepp, L. 106
Reek, Nikolai 16, 34, 53
Renner, arst 167
Riehlsbukh 219
Riuhkraud, ohvitser 39
Rives, J. 311, 315
Rollier, arst 135
Rona, P. 305–306
Rosenberg, Alfred 433
Rosenblatt, Ernst 315
Rostovtsev, Mihhail 171, 173
Rotschild, Konrad 52
Ruprecht, saksa kroonprints 433
Räisa Peeter 64
Röhm, Ernst 433
Saar, Aleksander 75
Saareste, Andrus 281
Saareste, Ernst 308, 311
Sabelin, politseimeister 62
Saral, Karl 131
Sarv, Nikolai 136
Sauerbruch, Ernst Ferdinand 249
Schimkevitsch, V. 270–271
Schlossmann, Karl 200, 305, 308, 310–311, 313
Schulzenberg, Anton Friedrich 305
Schönberg, E. 74
Seckendorff, Adolf v. 17, 45
Seekt, Hans v. 433
Seesemann, Otto Emil 71, 74
Seljamaa, Julius 14, 48
Seth, Ronald 118
Sforza, Carlo 431
Sharpey, William 232
Simpson, James 236
Simpson, James Young 247
Simsivart, Leo 80
Sirotinin, V. 307
Sommer, prof. 215
Sommer, Alfred 305, 310–311, 315
Soonets, Eduard 130, 133, 136

Nimeloend

- Spengler, Oswald 430
Spitzzy, Hans 311
Stalin, Jossif 382, 391
Stamm, Johannes 305, 307, 312
Strandman, Otto 14, 88, 91-92, 95,
133, 178
Stresemann, Gustav 434
Syme, James 232
Zimmermann, Johannes 103,
108-109
Zirk, Georg 270
Zoege v. Manteuffel, Werner
Maximilian Friedrich 11-12, 70,
72-74
Zscherpe, kooliõpetaja 273
Talma, Sape 255
Talvik, Siegfried 270, 306-307,
310-311
Teemant, Jaan 91, 108, 220
Thyssen, Fritz 434
Tigerstedt, Robert 308
Tiitso, Karl 42
Tiitso, Maks 309
Tobien, Alexander v. 74
Trendelenburg, Friedrich 237
Trepov, vene sõjaväelane 61
Triik, Nikolai 14, 24
Triik, Viktoria (s. Martna) 23, 136
Trotski, Leo 57, 382, 391
Tupits, Artur 103, 105
Tõnisson, Aleksander 18
Tõnisson, Jaan 10, 12, 14, 20-23,
48, 58, 61-63, 85, 89, 91, 103,
113, 119, 122, 124, 130, 135,
146, 225, 334, 418
Ucke, Alexander 305-306
Uluots, Jüri 122
Vadi, Voldemar 308, 311
Valdes, Albert 307
Wanach, Rudolf 305, 313
Veiderpass, Nikolai 308, 311, 313
Veiler, Aleksander 33, 42, 52, 80-81
Weinberg, Ernst 308, 312, 316
Wiget, Wilhelm 287
Vilde, Eduard 23, 136
Wilhelm II 398, 427
Vilms, Jüri 9-10, 12, 14-15, 19, 25,
29, 33-34, 48, 54-59, 79-81,
121, 124, 133
Winnig, August 17
Virchow, Rudolf 231
Virgo, Eduard 48
Õunapuu, ujumisõpetaja 274